

Позитивна енергетика

«Вартість технологій у світі та ціна будівництва в Україні дають ідеальний симбіоз для реалізації нових проєктів у сфері відновлюваної енергетики»

ПЕРЕКОНАНА ОЛЬГА САВЧЕНКО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ALTELAW

— Як змінився ринок енергетики за час повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої країни? Чи вплинули постійні обстріли енергетичних об'єктів на роль альтернативної енергетики для України?

— Війна вплинула на ринок енергетики так само, як вона відобразилась на людях, — підсвітила позитивні та негативні моменти.

По-перше, стало зрозуміло, наскільки важливою є ця галузь і як вона потребує реформування не лише щодо ремонту підстанцій, а й щодо законодавчого регулювання в контексті гармонізації із законодавством Європейського Союзу. Водночас завдяки героям-енергетикам технічний аспект не такий критичний, і все, чого потребує ринок стосовно ремонтів, реконструкцій, новацій, — це щоб йому не заважали. Також, звісно, потрібне фінансування. Наприклад, із точки зору технічних досягнень, попри абсолютний скепсис, Україна змогла не лише приєднатись до ENTSO-E, а й працювати в системі та використовувати її можливості.

Законодавче ж регулювання галузі чи його відсутність щодо певних питань досі заважає задовільній роботі. Яскравим підтвердженням цього є рівень боргів на енергетичному рівні.

Що стосується ролі відновлюваної енергетики, то згідно з деклараціями держави, що озвучуються на міжнародних форумах, саме зелена енергетика є одним з основних напрямів розвитку України. Важливість автономного електрозабезпечення після минулої зими зрозуміла кожному українцю. Відповідно, приймаються закони та вторинне регулювання для розвитку сектору ВДЕ, але загалом поточні проблеми не вирішуються, що ставить такий розвиток під загрозу.

— Як вплине нове законодавче регулювання на ринок відновлюваної енергетики? Розкажіть про ключові зміни.

— Ключовим нормативно-правовим актом для ВДЕ став новоприйнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України» № 3220-ІХ, що набув чинності 27 липня 2023 року. Про нього коротко не сказати, адже він регулює питання самовиробництва для заохочення встановлення об'єктів генерації з ВДЕ на підприємствах як бізнесом, так і третіми особами, видачу гарантій походження для підтвердження того, що електроенергія є відновлюваною; що може надавати певні пільги в ЄС; визначає нові особливості аукціонів, впроваджує поняття механізму ринкової премії та інші нюанси

ОЛЬГА САВЧЕНКО

Народилась 31 грудня 1990 року в Києві. У 2014 році закінчила Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Міжнародне право» (магістр). Адвокат із 2019 року. У 2020 році стала керуючим партнером юридичної компанії Altelaw, до того очолювала практику енергетичного права починаючи з 2015 року.

Основною сферою професійних інтересів є відновлювана енергетика. Консультує як виробників електроенергії, так і інших провідних гравців ринку й інвесторів, захищаючи їхні інтереси, зокрема в судовому порядку.

З 2019 до 2023 року очолювала правовий комітет ІС «Асоціація сонячної енергетики України». У 2022 році була обрана експерткою UNDP щодо розробки законодавства про обіг гарантій походження та завжди долучається до нормотворчої діяльності. Нагороджена відзнакою «Юристка року у сфері енергетики».

для виходу виробників із ВДЕ на ринок і диверсифікації можливості продажу від ДП «Гарантований покупець» до продажів за двосторонніми договорами, договорами на різницю, суміжним споживачам; створює нових гравців, якими будуть агрегатори та оператори малих систем розподілу, тощо. Попри регулювання маси процесів, основним посилом законодавця можна визначити необхідність, щоб виробники із ВДЕ працювали на ринкових засадах як незалежні суб'єкти. Власне, вартість електричної енергії для непобутових споживачів і тенденції ринку свідчать про те, що вихід із балансуєвої групи

Гарантованого покупця та робота, наприклад, за двосторонніми договорами справді стає вигіднішою, ніж продаж за «зеленим» тарифом. Тому для виробників, яких є понад тисячу, нині настав час вивчати нові можливості та користуватись нововведеннями цього закону.

На виконання його вимог уже розроблено проєкти актів вторинного нормативно-правового регулювання, затверджено ліцензійні умови щодо функціонування малих систем розподілу та агрегації.

Після прийняття всіх необхідних змін до енергетичних кодексів, правил тощо ми зможемо зрозуміти, чи запрацюють всі новели, закладені цим законом, та власне, чи будуть нові механізми насправді доступними.

— Чи досягнуто на сьогодні балансу інтересів традиційної та відновлюваної генерації?

— Однозначно ні. І я вважаю, що такого балансу вже і не може бути, адже пріоритезується у всьому світі виробництво електричної енергії з ВДЕ, і нам слід також переймати найкращу міжнародну практику. Наприклад, у Німеччині влітку цього року були періоди, коли все споживання електроенергії покривалося за рахунок відновлюваних джерел. В Україні наявний потенціал для аналогічних показників, ба більше, для розвитку значних експортних можливостей. Хоча говорячи про експорт електричної енергії, неможливо не вказати на необхідність скасування ПСО, яке блокує розвиток цього напрямку.

— Яка перспектива залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій в об'єкти альтернативної енергетики?

— Безумовно, розвиток галузі ВДЕ є одним із найбільш перспективних. Ринок ВДЕ цікавий для інвестора через можливість впровадження нових технологій, значного внутрішнього ринку електричної енергії та доступу до зовнішніх. Окрім того, вартість технологій у світі та ціна будівництва в Україні дають ідеальний симбіоз для реалізації нових проєктів. Проте перспективи безпосередньо інвестування у ВДЕ видаються, м'яко кажучи, туманними, допоки рівень розрахунків із поточними інвесторами за два роки щонайбільше 47%, а сума заборгованості становить понад 30 млрд грн. Держава на законодавчому рівні повинна розірвати створені замкнені кола та розрубати гордієві вузли в розрахунках, а також припинити щороку змінювати умови підтримки сектору ВДЕ, водночас виконуючи поточні гарантії. На мою думку, тільки за таких обставин інвестор зможе знову повірити Україні.

Якщо ж говорити про напрями, яких у галузі ВДЕ доволі багато, то мені найперспективнішими видаються біогазові/біометанові проєкти та будівництво energy storage. Для імплементації проєктів, пов'язаних з установками зберігання, до речі, розроблена вже фактично вся нормативно-правова база, відкритим лише залишається питання можливості укладення довгострокових договорів.

— Як сьогодні держава виконує свої зобов'язання перед інвесторами? Які перспективи вирішення спорів (арбітражів)?

— Як я вже зазначала, виконання зобов'язань держави залишається не найкращим. І я вважаю, що кожне порушення зобов'язань повинно оскаржуватись, адже саме таким чином ми побудуємо правову державу. Щодо перспектив вирішення спорів, то, звісно, в цьому питанні можна заглибитися в проблему судових реформ. Однак у галузі ВДЕ Верховний Суд почасти таки послуговується нормами законодавства, що приводить до прийняття рішень на користь виробників із ВДЕ. Зокрема, великою перемогою для ринку стало визнання ВС у справі № 640/4069/21 формули врегулювання небалансів протиправною, а у справі № 640/13467/22 ВС зобов'язав переглянути «зелений» тариф відповідно до зміни курсу. Наразі в судах розглядається низка важливих справ щодо порядку розрахунків, відшкодування шкоди, і маю надію, що вони також матимуть позитивний результат для виробників енергії з альтернативних джерел.

Неможливо не сказати і про перемену в міжнародних судових інституціях, яка має значення для всього ринку, зокрема й щодо майбутнього стягнення збитків з РФ. Міжнародний арбітражний суд в Гаазі повністю задовільнив позов ДТЕК проти РФ щодо відшкодування вартості захоплених активів у Криму. Це рішення є прецедентним для енергетичного сектору в контексті відшкодування заподіяної збройною агресією РФ шкоди.

— Чи є сьогодні попит на юридичний супровід енергетичних проєктів?

— На жаль, є, і значний. І стосується він врегулювання проблем та спорів, водночас кожен юрист хотів би займатися швидше супроводом реалізації нових проєктів. Проте враховуючи той факт, що реформування енергетичного ринку та вирішення його проблем є невідворотним процесом для європейської держави, сподіваюся, що після перемоги ми матимемо попит саме на супровід інвестицій та реалізації нових проєктів.